

Franz Staab: Untersuchungen zur Gesellschaft am Mittelrhein in der Karolingerzeit, Geschichtliche Landeskunde, Veröffentlichungen des Instituts für geschichtliche Landeskunde an der Universität Mainz. Band XI, Wiesbaden, Franz Steiner Verlag, 1975. XII+562 s. m. 4 kort. DM 64.

Franz Staabs store undersøgelse af samfundet i karolingertiden ved Mellemrhinen – d.v.s. området på begge sider af Rhinen mellem Worms og Koblenz – behandler spørgsmålet om udvikling og kontinuitet fra senantik til karolingisk tid. Forfatteren har delt sit arbejde op i tre hovedafsnit: I Das Fortleben galloromanischer Bevölkerung und ihrer Kultur, II Das Erbe der Merowingerzeit, og III Die Fortschritte der Karolingerzeit. Området bærer endnu i karolingisk tid præg af sin senantikke fortid, i Rhinbyerne som på landet, og ud fra bl. a. navnematerialet kan forfatteren påvise spor af en gallo-romansk restbefolkning. Særlig interesse påkalder hans påvisning af kontinuitet indenfor det offentlige vej- og samfærdselssystem, hvor romerske organisationsformer sammen med det befolkningslag (*laeti-Lazen*), der varetog disse opgaver, overtages og videreudbygges af de frankiske konger, såvel under merovinger som under karolinger. Overleveringen gør det yderligere klart, at forbindelsen kongedømmet-*Lazen* er ældre end forbindelsen *Grundherrschaften-Lazen*. Merovingernes og karolingernes immunitetsdiplomer omtaler ikke dette befolkningslag ved navn, men forudsætter dets eksistens ved selve de afgifter og tjenesteydelser, som kongedømmet giver afkald på, og som netop er karakteristiske for *Lazen*-gruppen.

Fortsættelsen af den antikke tradition i merovingisk tid foregik ikke kun passivt, men blev direkte understøttet af en bevidst restaurationspolitik fra merovingernes side, idet romaner fra de vestlige dele af riget blev hentet til det mellemrhinske område for at genopbygge den statslige og kirkelige organisation.

Centralt i arbejdet står de afsnit, der behandler kongedømmets rolle, landsbyens økonomiske og sociale struktur, de forskellige samfundsgrupper, deres rets- og livsvilkår, og det er undersøgelser som Franz Staabs disputats, der skal danne grundlag for en fremtidig, samlet tese om den tidligt middelalderlige samfundsorganisation og befolkningsstruktur. Det er befriende at se forfatteren tage afstand fra anakronismer og udtryk i den moderne tyske forskning som »*Staatskolonisation*« og »*Königsfreie*« (*Lazen*). Udenfor de private og kirkelige *Grundherrschaften* (hvornår slipper vi for dette udtryk?), hvis større eller mindre uafhængighed var kommet i stand ved immunitetsindrømmelser, herskede kongens rettigheder og krav: *fiscus*. Med andre ord, hvor kongelige rettigheder og krav ikke var skænket bort, optræder disse som kongens gods, og det er på denne baggrund misvisende at tale om »*Staatskolonisation*«. Det er indlysende idag, at udtrykket »*Königsfreie*« må opgives til fordel for kildernes egen terminologi: *laz*, *litus* overfor *ingenuus*. I en afhandling om Danelagsinstitutionerne erstattede jeg udtrykket »*Königsfreie*« med *soldier-colonist*, der også er uheldigt, og *Lazen* ville have været at foretrække, så meget mere som samtiden selv taler om danernes *liesing* (*Mediaeval Scandinavia* 8, 1975).

Anne K. G. Kristensen

I. Hägg: Kvinnodräkten i Birka, Archaeological Studies, Uppsala institute of North European Archaeology 2. Uppsala 1974. 140 s. S.kr. 35,00.

Siden de første udgravninger på Björkö i Mälaren i 1870'erne, har fundene fra Birka indtaget en central stilling i vikingetidens arkæologi og historie. Blandt de spændende fund ser tekstilresterne ikke ud af meget, men Agnes Gejer kunne 1938 påvise at de måtte være

indført fra bl. a. Syrien og Kina, og at mændene gik klædt i orientalske silkekaftaner. Nu fremlægger den svenske tekstilforsker Inga Hägg nye resultater fra et fordybet studie af de tekstilrester, som er bevaret på kvindegravens dragtspænder af irren fra metallet. Her kan man ofte se lagserier af forskellige tøjer afspejlende bærerens forskellige klædningsstykker. Kvindedragten har således bestået af en linnedssærk lavet af tøj fra Kiev og Byzans, en tunika af syrisk vævning, en hængslet kjole af uld eller indført linned, men i hjemlig tradition, en trøje med ærmer, af uld i hjemlig tradition? og endelig en kappe eller pels til koldt vejr. Helt ny er påvisningen af tunika og trøje og fremhævelsen af kjolens lokale aner. Tøjerne skulle være indført færdigsyet – som Hongkong-cowboybukserne nu – og dragten tilpasset de moder, som herskede ved Europas feudalhoffer.

Med kraftig støtte i billeder fra oldtiden og nyere folkedragter rekonstrueres de enkelte klædningsstykker. Det er nok de mest vovede afsnit. Ellers fremlægges forskningshistorik, materiale og analyse og tolkning sobert for hver dragtdel. Materialet stammer fra 137 udaf 163 grave med spænder – en høj repræsentativitet. Det vil være vigtigt at udvide studiet til andre skandinaviske gravpladser, og i den forbindelse kan nævnes at en dansk dragtforsker, Lise Bender Jørgensen, har arbejdet med fundene fra en langelandsk gravplads efter samme linier.

Inga Häggs disputats er et godt eksempel på hvordan nye metoder kan vriste ny information fra et gammelt udgravningsmateriale, og en formaning til arkæologer om at tage vare på »usle« tekstilstumper.

Henrik Thrane

Thorkild Ramskou: Lindholm Høje Gravpladsen, 199 s. med 412 figurer og 61 s. med planer og diagrammer. Engelsk resumé. Nordiske Fortidsminder, Serie B – in quarto. Bind 2. Udgivet af Det kgl. nordiske Oldskriftselskab. København 1976. Pris kr.: 135,00 + moms. I kommission hos Herman H. J. Lynge og Søn.

Så kom da endelig den første del af publikationen om Lindholm Høje-udgravningerne – ca. 20 år efter at feltarbejdet afsluttedes; og det er ikke en gang rekord i denne branche – desværre. Fundet af gravpladsen på Lindholm Høje, ca. 2 km nordvest for Nørre Sundby ved et af de smalle steder i Limfjorden – det smalleste skulle være ud for Aggersborg – går tilbage til forrige århundrede. I 1889 optræder lokaliteten første gang i Nationalmuseets arkiv i forbindelse med habile amatørarkæologers udgravninger på stedet, hvorfra der gennem lang tid var fjernet sten fra skibssætninger o. lign. til andre formål. Men først i 1951 blev der skabt mulighed for omfattende videnskabelige undersøgelser, ikke mindst takket være den senere inspektør Oscar Marseen fra Aalborg Historiske Museum. Th. Ramskou blev Nationalmuseets tilsynsførende og har endvidere fået overdraget hvervet med at lave publikationerne. Der synes ikke at være nogen tvivl om, at et sådant arbejde burde være overdraget til et team-work. Opgaven er simpelthen for stor for en enkeltperson – det fremgår alene af de mange år, vi har ventet, og så er foreliggende bind faktisk ikke andet end summariske udgravningsberetninger, opmålinger, tegninger og fotos – kort sagt en udgivelse af fundprotokollen med billeder af anlæg og fund – det være sig konserverede som ikke-konserverede, og de sidste kunne man godt have undværet. Og så mangler alle illustrationer målestokangivelse – den service burde man have ydet læseren!

Når vi ser bort fra den meget kortfattede indledning, som skal omtales nedenfor, så må det øvrige i dette bind karakteriseres som aldeles utilgængeligt for alle andre end de specialister, som arbejder med de omhandlede tidsafsnit. Fremtidige forskere må bringe den syntese, der mangler. Lægfolk og historikere er i mange henseender bedre tjent –